

ANTWOORD

VAN GEDEPUTEERDE STATEN

OP VRAGEN VAN

A.H.K. van Viegen (PvdD)

(d.d. 6 juni 2016)

Nummer

3192

Onderwerp

Eerlijke prijs van melk

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

De Partij voor de Dieren heeft, samen met een aantal andere statenfracties van de Partij voor de Dieren, onderzoek laten uitvoeren naar de maatschappelijke kosten van de melkveehouderij.¹² In Zuid-Holland worden op dit moment ruim 193.000 koeien gehouden, verdeeld over ruim 1936 melkveebedrijven (CBS 2015).³ Zestien van deze bedrijven vallen onder de definitie van een megastal (250 melkkoeien of meer, CBS 2013).⁴ Door de afschaffing van het melkquotum vindt er ook in onze provincie een sterke intensivering van de melkveehouderij plaats. Dit betekent meer koeien op stal, maar ook meer schade aan natuur en milieu en een onzekere toekomst voor boeren door een dalende melkprijs. En zoals dit rapport aantoont, zal dat ook leiden tot meer externe kosten, die deels voor rekening komen van de provincie.

Een pak melk kost in de supermarkt gemiddeld € 0,80. Uit dit onderzoek blijkt echter dat de werkelijke prijs veel hoger ligt (25 procent of 78 procent). De werkelijke prijs van melk is dus € 1,00 of € 1,42. De (intensieve) melkveehouderij draagt namelijk bij aan klimaatverandering, bodemdaling, biodiversiteitsverlies en schade aan de humane gezondheid. Ook worden er veel subsidies verstrekt aan melkveehouders. Dit zijn allemaal kosten die niet in de prijs van een pak melk zijn doorberekend, maar voor rekening van de belastingbetaler komen.

Uit dit onderzoek blijkt tevens dat deze externe kosten van de melkveehouderij hoger zijn dan de opbrengsten. In 2015 bedroeg de toegevoegde waarde van de melkveehouderij 3,5 miljard, terwijl de aantoonbare externe kosten 2,5 of 7,5 miljard bedragen. Het produceren van melk kost dus meer dan het oplevert.

¹ <http://www.ngpf.nl/2016/02/24/onderzoek-de-echte-prijs-van-melk-melk-kost-meer-dan-het-oplevert/>

² http://www.ngpf.nl/wp-content/uploads/NGPF_RAPPORT_ECHTE_PRIJS_MELK_240216.pdf

³ <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80781ned&D1=83-93,102-112&D2=13&D3=14-15&HD=160428-1920&HDR=G2,G1&STB=T>

⁴ <https://www.wageningenur.nl/web/file?uuid=029009ab-d91a-485c-af87-5c9413fe4b45&owner=86740d3a-8c9b-4202-9983-1a9ffad8b121>

1. *Herkent u de problematiek van externe kosten, zoals die ook door de melkveehouderij worden veroorzaakt?*

Antwoord

In het algemeen kan voedselproductie een belasting van het milieu met zich meebrengen. Negatieve ontwikkelingen in de kwaliteit van de leefomgeving kunnen voor een deel aan de landbouw worden toegeschreven.

In het Discussiedocument "Samen voor een flinke sprong naar een duurzamere veehouderij en akkerbouw in Zuid-Holland (2015) en het Ambitiedocument "Samen voor een flinke sprong; InnovatieAgenda Duurame Landbouw" (2016) beschrijven wij hoe wij, met onze netwerkpartners, inzetten op verduurzaming van de melkveehouderij.

De problematiek van verrekening van externe kosten komt niet alleen in de melkveehouderij voor, maar ook in andere economische sectoren.

2. *Hoe groot is het aandeel van de Zuid-Hollandse melkveehouderij in de Zuid-Hollandse economie?*

Antwoord

Volgens het rapport "Economische betekenis van de grondgebonden landbouw in Zuid-Holland anno 2016" van LEI/Wageningen UR (2016) realiseerde het grondgebonden veehouderijcluster bijna 900 miljoen euro aan toegevoegde waarde in 2013, dat is circa 0,7 % van de totale waarde van alle economische activiteiten in Zuid-Holland. De werkgelegenheid binnen de cluster bedraagt meer dan 12.000 arbeidsjaren, dat is circa 0,8% van de totale werkgelegenheid in Zuid-Holland.

Op de primaire melkveebedrijven zelf wordt 12% van de toegevoegde waarde en 22% van de werkgelegenheid van dit cluster gerealiseerd.

3. *Hoeveel procent van het grondoppervlak van Zuid-Holland wordt gebruikt door melkveebedrijven?*

Antwoord

Zuid-Holland kende in 2015 volgens het CBS 1.215 melkveebedrijven. Het door deze bedrijven gebruikte oppervlakte bedraagt bijna 57.000 hectare, dat is bijna 17% van de totale oppervlakte van de provincie.

Klimaatverandering

4. *Hoeveel procent van de totale hoeveelheid broeikasgassen die in Zuid-Holland wordt uitgestoten is afkomstig uit de melkveehouderij?*

Antwoord

De emissies van broeikasgassen worden nationaal door het RIVM⁵ vastgesteld en gerapporteerd aan het UNFCCC⁶.

⁵ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

⁶ **United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)**

In de rapportage⁷ van het RIVM wordt geen regionale verdeling gemaakt van de emissies van broeikasgassen. Het is op basis van beschikbare landelijke cijfers niet mogelijk om zonder aanvullende berekeningen aan te geven wat de (landelijke) broeikasgasemissies zijn van de melkveehouderij.

Wij starten binnenkort een inventariserend onderzoek 'Landbouw en Klimaat in Zuid-Holland'. Dit verschaft onder meer inzicht in de emissie van broeikasgassen van de Zuid-Hollandse grondgebonden landbouw.

5. *Welke kosten maakt de provincie Zuid-Holland om de negatieve effecten van klimaatverandering tegen te gaan?*

Antwoord

Klimaatverandering heeft effecten op de waterhuishouding, de natuur, economie en leefbaarheid van Zuid-Holland. Deze effecten zullen in de toekomst sterker worden. In het Hoofdlijnenakkoord 2015-2019 heeft de provincie aangegeven samen met betrokkenen invulling te willen geven aan de ambitie voor een klimaatbestendige inrichting van het stedelijk en landelijk gebied.

Een belangrijk onderdeel van de strategie betreft het integreren van klimaatadaptatie in het bestaande beleid. In de begroting is dan ook geen aparte post aanpassingskosten klimaatverandering opgenomen. Klimaatgerelateerde uitgaven zijn in de begroting grotendeels opgenomen onder de uitgaven voor programma 1 Groen en Water. Uitsplitsing van deze uitgaven in een aan klimaat gerelateerd deel en een niet aan klimaat gerelateerd deel, bijvoorbeeld bij het in stand houden van een goede zoetwatervoorziening, is op dit moment niet mogelijk en achten wij ook niet zinvol.

6. *De kap van het regenwoud in Zuid-Amerika voor de productie van soja voor de Zuid-Hollandse koeien draagt bij aan klimaatverandering. In de biologische melkveehouderij wordt echter geen soja geïmporteerd waarvoor regenwoud is gekapt. Ook blijkt uit onderzoek van het Landbouw Economisch Instituut dat de biologische melkveehouderij aanzienlijk minder broeikasgassen en ammoniak uitstoot per hectare grond.⁸ Onderschrijft u dat de biologische melkveehouderij aanzienlijk minder bijdraagt aan klimaatverandering dan de gangbare, intensieve melkveehouderij? Zo ja, welke conclusies verbindt u daaraan?*

Antwoord

Uit dit rapport 'Waardering van de duurzaamheidsprestaties van de Nederlandse biologische landbouw' (2008) van LEI/Wageningen UR blijkt dat de biologische landbouw zich positief onderscheidt van de gangbare landbouw op een groot aantal duurzaamheidspunten, onder andere de emissie van broeikasgassen. Wij waarderen daarom de biologische melkveehouderij als kraamkamer van inzichten en technieken die kunnen bijdragen aan verduurzaming van de gangbare melkveehouderij. Hieraan verbinden wij geen beleidsconclusie.

⁷ http://nl.sitestat.com/rivm/rivm-nl/s?link_documenten_en_publicaties_wetenschappelijk_rapporten.2016.maart.greenhouse_gas_emissions_in_the_netherlands_1990_2013_national_inventory_report_2015.download_pdf&ns_type=pdf&ns_url=http%3A%2F%2Fwww.rivm.nl%2Fdsresource%3Fobjectid=rivmp:311179&type=org&disposition=inline&ns_nc=1

⁸ <http://www.zuiverzuivel.nl/faq/~-/media/2864E3FC010D4A9AA41F51696F2F3720.ashx>

Wij willen onder andere via proeftuinen (zie het bij vraag 1. genoemde Ambitiedocument) bereiken dat ook de gangbare landbouw integraal duurzaam is. Het is de keuze van de agrarische ondernemer hoe hij dit op zijn bedrijf vorm geeft.

Ecosystemen en biodiversiteit

De melkveehouderij stoot via de mest van koeien grote hoeveelheden stikstof uit, wat leidt tot schade aan de biodiversiteit. Door de groei van de melkveehouderij neemt de uitstoot van stikstof en de schade aan de natuur, die daarvan het gevolg is, toe. De provincie Zuid-Holland heeft alleen al in 2015 242 vergunningen ingevolge de natuurbeschermingswet verleend voor uitbreiding van (melk)veehouderijen. Het Planbureau voor de Leefomgeving geeft aan dat, ondanks de PAS maatregelen, de stikstofdepositie op natuur te hoog blijft.

7. *Bent u bekend met het artikel "Sluipmoordenaar stikstof", waarin de stikstofuitstoot door de intensieve veehouderij als grootste probleem voor de Nederlandse natuur wordt aangewezen? ⁹*

Antwoord

Ja.

8. *Deelt u de zorg uit het artikel dat de grote uitstoot van stikstof door de intensieve veehouderij "het ergste probleem is wat we hebben in de Nederlandse natuur"? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Nee.

Wij kennen geen studie waaruit dit zou blijken. Wèl delen wij de zorg in het artikel over de belasting van stikstofgevoelige natuur.

9. *Deelt u de mening dat de maatregelen uit de PAS onvoldoende zijn als oplossing voor de stikstofproblematiek en dat maatregelen te lang op zich laten wachten? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Nee.

Door middel van de PAS en het daarbij behorend pakket aan stikstofreducerende maatregelen wordt ingezet op een daling van stikstofdeposities op natuur. Tegelijkertijd word een pakket aan natuurherstelmaatregelen ingezet om negatieve effecten op natuur te voorkomen en de natuurwaarden zoveel mogelijk te versterken. De uitvoering van de PAS loopt op schema en wordt continue gemonitord. Indien nodig vindt bijsturing plaats.

Het Rijk en de LTO hebben een convenant afgesloten waarin is afgesproken dat in 2030 een nettoreductie van 10 kiloton ammoniak is gerealiseerd t.o.v. 2013. 56% van de op deze manier gerealiseerde depositieruimte wordt in de PAS als ontwikkelingsruimte beschikbaar gesteld voor de veehouderijsector. Het Rijk en de LTO zijn verantwoordelijk voor het bewaken van de uitvoering van het convenant.

⁹ Sluipmoordenaar Stikstof, Trouw mei 4 mei

Onlangs is door provincie Zuid-Holland de Proeftuin Veenweiden gestart. Deze is gericht op het onderzoeken van maatregelen tot extra vermindering van stikstof-uitstoot door veeteelt in het veenweidegebied. Dergelijke maatregelen kunnen onder andere worden ingezet in het geval de daling van de stikstofdeposities tekort schiet.

Afhankelijk van de PAS monitoringresultaten zullen we besluiten of specifiek voor het onderdeel stikstof aanvullende maatregelen nodig zijn. De mogelijkheden voor een aanvullend reductieprogramma voor het Haven Industrieel Complex van Rotterdam worden momenteel onderzocht in samenspraak met het Havenbedrijf Rotterdam, het rijk en de milieu-organisaties.

Tenslotte werkt het Rijk aan een landelijk pakket reserve maatregelen voor aanvullende emissie-reducerende maatregelen dat kan worden ingezet indien er sprake is van onvoldoende daling van stikstofdeposities.

Daarnaast zijn er ook andere programma's die bijdragen aan het verminderen van de uitstoot van stikstof. Het provinciaal Actieprogramma Luchtkwaliteit zorgt voor een beperking van de stikstofoxide uitstoot. Zo stimuleren we bijvoorbeeld het ombouwen van binnenvaartschepen, zodat deze op het goedkopere en schonere LNG kunnen varen.

10. *Deelt u de mening dat inkrimping van de veestapel noodzakelijk is? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Nee.

Ons beleid is gericht op gelijktijdige verduurzaming en economische versterking van de melkveesector. Zie ook ons onder vraag 1. genoemde Ambitiedocument. De ontwikkeling naar een zo zoveel mogelijk klimaatneutrale sector is onderdeel van deze verduurzaming.

11. *Welke mogelijkheden ziet u om de schaalvergroting in de melkveehouderij en de daarmee gepaard gaande stikstoftoename een halt toe te roepen?*

Antwoord

Schaalvergroting is een ontwikkeling die uit diverse maatschappelijke en economische omstandigheden voortvloeit. Wij zien geen reden de schaalvergroting in de melkveehouderij een halt toe te roepen. Schaalvergroting kan leiden tot duurzame en toekomstbestendige bedrijven. Negatieve effecten op de omgeving, bijvoorbeeld op de stikstofgevoelige natuurgebieden en op de ruimtelijke kwaliteit, dienen te worden voorkomen.

De groeirimte voor melkveebedrijven hierbij is begrensd gelet op emissienormen, bodemdaling in het veenweidegebied e.d.

Wij zetten op basis van het Ambitiedocument in op blijvende ondersteuning van duurzame innovaties in de melkveehouderij.

Subsidies

12. *Een gemiddelde melkveehouder ontvangt jaarlijks €29.400,- subsidie. Op welke subsidies kunnen Zuid-Hollandse melkveehouders aanspraak maken? Hoeveel daarvan wordt betaald vanuit provinciale gelden?*

Antwoord

Er zijn subsidies op Europees, nationaal en provinciaal niveau. Wij noemen de volgende:

- Garantierегeling landbouw (geen provinciale bijdrage)
- Hectaretoeslag Europees Landbouwgarantiefonds (geen provinciale bijdrage)
- Vergroeningspremie Europees Landbouwgarantiefonds (geen provinciale bijdrage)
- Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) (provinciale bijdrage 50%)
- POP3- maatregelen op basis van Uitvoeringsregeling POP3 Zuid-Holland (provinciale bijdrage afhankelijk van specifieke maatregel)

Verder zijn er generieke subsidieregelingen voor het MKB gericht op bijvoorbeeld innovatie, energiebesparing en milieu, waar ook melkveebedrijven gebruik van kunnen maken.

Gezondheid en welzijn

13. *Ook voor de aantasting van het welzijn van koeien wordt in de intensieve melkveehouderij een prijs betaald, alhoewel dit onmogelijk in geld is uit te drukken. Zo neemt het percentage weidegang landelijk in rap tempo af, ten gevolge van de intensivering en uitbreiding van melkveebedrijven. In Zuid-Holland is het percentage koeien dat in de wei komt relatief hoog. Welke mogelijkheden ziet u om een afname van de weidegang in Zuid-Holland te voorkomen?*

Antwoord

De huiskavelsituatie is voor een boer een belangrijke parameter in zijn besluit al dan niet weidegang toe te passen: hoe meer areaal onmiddellijk rondom de boerderij en hoe gunstiger gelegen, des te eenvoudiger is het voor hem weidegang op te nemen in zijn bedrijfsvoering. Daarom stellen wij elk jaar een subsidiebudget beschikbaar om kavelruilen uit te laten voeren die tot een verbetering van de huiskavelsituatie leiden.

Ook zijn er stimulansen vanuit de markt om weidegang te bevorderen, zoals weidepremie. Het rijk stimuleert melkveeouders met een vergoeding voor weidegang en heeft hiervoor € 4 miljoen beschikbaar gesteld uit de nationale envelop Europese middelen.

Verder heeft de provincie in 2014 subsidie verleend aan het programma Systeeminnovatie in de Veenweiden, dat wordt uitgevoerd door het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) Zegveld. Eén van de projecten richt zich specifiek op het behoud van weidegang, ook als er schaalvergroting plaatsvindt.

Daarnaast werken circa 60 partijen samen in het Convenant Weidegang (2012). Zij zien weidegang op het melkveebedrijf als een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Elke partij zet zich vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid hier voor in.

14. *Op biologische en biologisch-dynamische melkveebedrijven gelden strengere dierenwelzijnseisen. Kunt u aangeven hoeveel procent van de melkveebedrijven in Zuid-Holland biologisch of biologisch-dynamisch is?*

Antwoord

Ongeveer 0,4% van de melkveebedrijven in Zuid-Holland is gecertificeerd met het SKAL keurmerk.

15. *Hoeveel bedrijven zijn er in Zuid-Holland die het kalf gedurende enkele weken tot maanden bij de koe laten?*

Antwoord

Wij hebben hier geen informatie over.

Bodemdaling

16. *Bodemdaling is een groeiend probleem in de Zuid-Hollandse veenweidegebieden, waar het waterpeil kunstmatig laag wordt gehouden ten behoeve van de melkveehouderij. Hoeveel kosten worden jaarlijks in de provincie gemaakt in het tegengaan van bodemdaling en het bestrijden van de negatieve effecten van bodemdaling?*

Antwoord

Het is nagenoeg onmogelijk om de kosten van bodemdaling in het veenweidegebied in beeld te brengen, omdat veel maatregelen niet specifiek bedoeld zijn voor het bestrijden van de negatieve effecten van bodemdaling en het daardoor zeer diffuus is welke maatregelen al dan niet zouden moeten worden meegeteld. Het beter kennen en bespreekbaar maken van de gevolgen van bodemdaling en het (helpen) bieden van handelingsperspectieven voor de toekomst is het doel van het Programma Bodemdaling 2016-2019, dat wij in april 2016 hebben vastgesteld.

17. *Onderschrijft u dat het op de lange termijn onmogelijk zal blijken om in de veenweidegebieden melkveehouderij te bedrijven? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Nee.

Het is aan een agrarisch ondernemer een melkveebedrijf te hebben in het veenweidegebied. Hij zal zijn bedrijf aanpassen aan de omstandigheden, die echter een ruimtelijke differentiatie kennen. In sommige veenweidegebieden blijft bodemdaling goed beheersbaar. In andere gebieden blijft bodemdaling beheersbaar mits bodemdaling remmende maatregelen worden toegepast. In een beperkt aantal gebieden dwingt bodemdaling tot vergaande ingrepen of transities in grondgebruik of functie.

18. *Veel boeren hebben het op dit moment economisch gezien moeilijk. Met name de gangbare bedrijven die sterk zijn gegroeid na de afschaffing van het melkquotum hebben het financieel zwaar.¹⁰ Gangbare melkveehouders krijgen namelijk door het stijgende aanbod nog maar ongeveer € 0,29 voor een liter melk. Bij biologische melk ligt de literprijs op dit moment echter op ongeveer € 0,52, en voor biologisch-dynamische melk wordt zelfs ongeveer € 0,71 betaald. Erkent u dat veel gangbare melkveehouders het moeilijk hebben met de huidige literprijs van ongeveer €0,29? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Het is ons bekend dat de melkveesector op dit moment economische tegenwind kent door de lage melkprijs. Wat dit voor het afzonderlijke bedrijf betekent, verschilt van bedrijf tot bedrijf; dit wordt bepaald door de eigen specifieke omstandigheden.

19. *Onderschrijft u dat de afschaffing van het melkquotum een negatief effect op de melkprijs heeft? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Nee, de huidige melkprijs is een resultaat van verschillende factoren, waaronder het verdwijnen van het melkquotum.

20. *Deelt u de mening dat een verduurzaming van de melkveehouderij zal leiden tot het minimaliseren van de externe kosten, beter dierenwelzijn en een betere melkprijs voor de boer? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

Wij zijn het deels met u eens. Verduurzaming op het melkveebedrijf, bijvoorbeeld in de vorm van optimaal dierenwelzijn, biedt de beste basis voor een economische sterke positie en voor toekomstbestendigheid. Een melkveebedrijf blijft voor zijn externe kosten en voor zijn opbrengst afhankelijk van marktomstandigheden.

21. *Beschouwt u de gangbare melkveehouderij als een economisch gezonde sector? Zo ja, op welke bronnen baseert u dat?*

Antwoord

Ja, wij beschouwen de melkveehouderij als een economisch gezonde sector, die – evenals andere economische sectoren – beïnvloed wordt door de economische conjunctuur.

¹⁰ http://economie.eenvandaag.nl/tv-items/60971/melkveeouders_in_de_problemen_door_lage_melkprijs

We baseren dat onder andere op het rapport 'Economische betekenis van de grondgebonden landbouw in Zuid-Holland anno 2016" van het LEI/Wageningen UR. Hieruit komt een relatief gunstig beeld naar voren over de structuur van de grondgebonden landbouw in Zuid-Holland. Innovatie en korte ketens zijn kernbegrippen bij het duurzamer maken.

Den Haag, 6 juli 2016

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris, voorzitter,

drs. J.H. de Baas

drs. J. Smit